

UN ARTIFEX DEL RENAIXEMENT

ALGUERÈS : PASQUAL SCANU

Es just i alhora simbòlic que el nom gloriós de Pompeu Fabra, en el premi que, sota el seu patronatge és atorgat cada any a un estudi sobre temes lingüístics catalans en els Jocs Florals de la Llengua Catalana, hagi vingut a unir-se amb el de Pasqual Scanu, autor d'aquest assaig. Pasqual Scanu és, en efecte, un home de lletres i de ciència, un mestre en filologia i en literatura, un apassionat de la llengua catalana, i el seu nom i la seva obra, dintre l'ambient de la cultura algueresa, són comparables als que deixava l'autor enyorat de les "Converses Filològiques" en el retrobament definitiu de la llengua catalana, com a instrument literari i de cultura general.

En aquest estudi que gràcies al seu entusiasme i al seu lirisme s'escapa de la freda enumeració de dades i de dates per a esdevenir l'ofrena d'un alguerès al tresor comú de la nostra llengua, Pasqual Scanu ^{detalla} ~~maxima~~, en una síntesi perfecta, la història de la cultura catalana a l'Alguer, les obres i els noms que són els seus títols de glòria, les diverses etapes de la seva Renaixença literària. Ens fa també la breu història dels nous i íntims contactes que en aquests darrers anys han format un pont d'afectes i correspondències entre Catalunya i aquella "Barceloneta" que se li encara en un extrem de la gran illa italiana conquerida a començaments del segle XIV per Jaume II.

Tinc al davant el llibre d'Eduard Toda "Un poble català d'Itàlia: L'Alguer", editat l'any 1936, i que equivalia a la redescoberta, per part dels homes de la Renaixença, d'aquella petita ciutat que, pels cruels destins de la guerra, era buidada l'any 1352 dels seus pobladors nadius, per a omplir-la de gent de parla catalana. El miracle de la ~~ix~~ supervivència de la nostra llengua a l'Alguer, sis segles més tard i quan ja en fa cinc que, amb la fi unió dels regnes peninsulars espanyols, cessava la influència directa de Barcelona damunt Sardenya, i més de dos que la gran illa ha estat incorporada políticament i afectivament a Itàlia, no crec pas que tingui parí enlloc del món. Per als que poguessin dubtar de la vitalitat de la llengua catalana, aquesta realitat colpidera hauria de bastar. El català, mancat de tota organització i protecció estatal, ha pogut sobreviure en un racó isolat d'una illa molt distant de Catalunya. Ha sobreviscut a la boca dels pescadors i dels pagesos, dels vells i dels infants, en les cançons populars i les rondalles; ha sobreviscut també en una literatura ensems popular i culta, de la qual Pasqual Scanu ens trapa una silueta ràpida, que no oblida però els detalls capaços de situar personalitats i tendències.

Els noms de Josep Franks, de Joan Palomba, de Ramon Clavellet, ja coneguts dels catalans de primers de segle, marquen una etapa important d'aquesta Renaixença literària algueresa que avui Pasqual Scanu es complau a subratllar, com els de Carmen Dore, Rafael Sari, Rafael Cataradi, Antoni Balzani, Bal.lero de Candia, ^{Antoni Simon i Mossa /} Pinuccia Malfrei i tants d'altres, entre els quals no podem oblidar el mateix Pasqual Scanu, poeta i prosista de mèrits reconeguts i llorejats en diversos concursos literaris, són els vivents testimonis de l'actual represa de la literatura catalana a l'Alguer.

I el mot "miracle" se us acut novament, davant aquesta realitat. Eduard Toda ens explica com les pestes dels segles XVI i XVII assolaven la població de l'Alguer. L'any 1583, en un Parlament de Còller, el síndic alguerès declarava: "Est any és estada visitada la ciutat de Alguer de pestilència, de la qual encara no està desospitada, y pera aquella han mort circa sis mil persones y destruides i cremades moltes cases y robes, ~~xxx~~ per lo qual dita ciutat resta del tot quasi derruyda, tant de persones que no hi ha restat sinó número de cent cinquanta homes". L'epidèmia de 1652 s'endua en un mes i mig més de la meitat de la població i quatre anys més tard, aquesta, que anava repoblant-se lentament, només renia 437 famílies, per més de dos mil que en tenia abans de ~~xxxxxxx~~ la pesta. El 1681, l'Alguer rebé novament la sinistra visitació, la qual exigí l'obertura d'un nou cementiri, per no bastar els que ja existien.

Es de suposar, per tant - i la majoria dels actuals cognoms, àdhuc comptant amb la italianització posterior de molts dels que eren clarament catalans, no demostra - que dels pobladors de 1372 en resta ben poca descendència, si aquesta no s'ha extingit totalment. I, no obstant, l'illot alguerès segueix mantenint, a l'illa de Sardenya, dintre el territori d'Itàlia, la seva llengua - un dialecte català prou pur de lèxic i de fonètica perquè la gersanor amb catalans del Principat, mallorquins i valencians sigui perceptible per a les persones més ignorants de tot antecedent històric. I no és solament aquesta pervivència de la llengua, sinó l'interès constant per les coses catalanes, l'afecte desbordant amb el qual són rebuts a l'Alguer els visitants que parlen català - Eduard Toda ja en dóna exemples emocionants, i tots els qui han fet recentment el viatge en donen un entusiasta testimoni - allò que dóna caràcters realment miraculosos al fenomen alguerès.

Pasqual Scanu també ho reconeix: "pareix un miracle" i en troba l'explicació en la tolerància i la llibertat. Lluny de tot ~~xxxxxxx~~ afany irredentista, oblidat àdhuc l'interès comercial i navegant de regles enrera, el sentiment que uneix avui catalans i algueresos és nat de tota preocupació

que no sigui la germanor de llengua i d'esperit, l'orgull de col·laboració lliurement, desinteressadament, a una obra cultural conjunta. En un món convulsinat pels imperialismes nacionals i partidistes, per les lluites de races i d'ideologies, per les ambicions d'industrials i banquers, és consolador de trobar una ciutat i uns homes com l'autor d'aquest estudi que ara llegireu en els quals, sense minva del patriotisme sincer d'italians, "la veu de la mare antiga ressona, encara avui, al cor de tothom amb una dolça melodia".

Rafael T A S I S.

Barcelona, maig 1961.